

Het einde van de Tweede Wereldoorlog en vijftig jaar later

Op 15 augustus 1945 hoorde het Japanse volk over de radio voor het eerst de stem van keizer Hirohito. In zijn toespraak deelde de keizer mee, dat Japan was verslagen en had besloten te capituleren. Deze overgave werd op 2 september officieel bekrachtigd door een Japanse delegatie, die aan boord van het Amerikaanse slagschip *Missouri* in de Baai van Tokio het capitulatieprotocol ondertekende. Met de overgave van deze laatste van de As-mogendheden, was na zes jaren een einde gekomen aan de Tweede Wereldoorlog.

Dat de Geallieerden uiteindelijk de overwinning behaalden, was in belangrijke mate te danken aan de deelname van de Verenigde Staten. Door het geven van ruime steun aan Groot-Brittannië (op grond van de Leen- en Pachtwet) had de Amerikaanse president Roosevelt nog gehoopt de Britten voldoende sterk te maken de oorlog tegen nazi-Duitsland en Italië met succes te voeren en de Verenigde Staten buiten deze (aanvankelijk Europese) oorlog te houden. Met de Japanse aanval op 7 december 1941 op de Amerikaanse vloot in Pearl Harbor en de daarna op 11 december volgende oorlogsverklaring van Duitsland en Italië, was deze hoop de bodem ingeslagen en werden de VS

gedwongen aan deze (nu) wereldoorlog deel te nemen. Alhoewel nu drie grootmachten (de Verenigde Staten, Groot-Brittannië en de Sovjet-Unie) oorlog voerden tegen de As-mogendheden, werd de strategie voornamelijk bepaald door Roosevelt en Churchill. Reeds in december 1941 werd in Washington de zgn. *Arcadia*-conferentie gehouden, waarbij de hoofdlijnen van de te volgen strategie werd vastgesteld. Dit betrof o.m. het besluit om eerst Duitsland (en Italië) te verslaan en daarna Japan. Dit laatste druiste in tegen de heersende opinie in Amerika, want na het drama van Pearl Harbor was het algemeen gevoelen, dat eerst met Japan moest worden afgerekend. Het is aan de overredingskracht van Churchill en het inzicht van Roosevelt te danken, dat toch eerst voor Europa werd gekozen. Regelmatig is – m.n. door de Amerikaanse marine – getracht deze beslissing gewijzigd te krijgen; vooral toen de invasie in Europa langer op zich liet wachten dan aanvankelijk was voorzien. Roosevelt heeft echter aan deze druk niet willen toegeven, maar heeft wel toegestaan, dat na de succesvolle afloop van de *Slag in de Koraalzee* en die bij Midway (in 1942), ook in de Pacific offensief tegen Japan werd opgetreden.

De Amerikanen verwachtten dat na de capitulatie van Duitsland, Japan nog vele maanden de strijd zou voortzetten. Volgens Churchills „*Memoires*” schatten de Amerikanen de benodigde tijd daartoe op 18 maanden. Uitgenodigd daarvoor zegden de Sovjets toe twee à drie maanden na het verslaan van Duitsland te zullen deelnemen aan de oorlog in het Verre Oosten. Zij hebben hun woord gestand gedaan: op 8 augustus 1945 werd Japan de oorlog verklaard en op 9 augustus vielen Sovjet-troepen Mantsjoerije en vervolgens Korea binnen. Mogelijk heeft ook de aanval van de Sovjet-Unie de overgave van Japan verhaast, maar het lijkt aannemelijker dat het beheersen van de zee rond Japan (vanaf 14 juli bestookten de Amerikanen met scheepsgeschut landdoelen op de Japanse hoofdeilanden) en het volledig beheersen van het luchtruim door de Amerikanen, de Japanners duidelijk heeft gemaakt dat verder verzet zinloos was. Het werpen van de atoombom op Hirosjima op 6 augustus 1945 en op Nagasaki op 9 augustus, alsook de genoemde Sovjet-aanval maakten de Japanse regering duidelijk dat verder uitstel van de capitulatie zinloos was.

Het zijn dus de Amerikaanse strijdkrachten geweest die Japan op de knieën hebben gebracht. De bijdragen

van alle andere Geallieerden, hoe belangrijk ook, hebben nauwelijks meer gewicht in de schaal kunnen leggen. In zijn boek „Diplomacy” haalt Kissinger in dit verband een uitspraak van Truman aan, die t.a.v. de As-mogendheden stelde: „*We completely defeated our enemies and made them surrender*”. Of deze uitspraak t.a.v. het Europese operatietoneel volledig opgaat, mag worden betwijfeld, al is de Amerikaanse bijdrage wel van doorslaggevend belang geweest. Voor de afloop van de oorlog in het Verre Oosten daarentegen heeft Truman het gelijk aan zijn zijde.

Nu vijftig jaar na dato stellen het destijds verslagen Japan en Duitsland zich t.a.v. het verwerven en het projecteren van militaire macht zeer terughoudend op, en kan in tegenstelling tot de jaren na de Eerste Wereldoorlog zeker niet worden gesproken van revanchegedachten. Deze houding getuigt van inzicht in die landen zelf, maar is bovendien in belangrijke mate te danken aan het door de VS gevoerde beleid ten aanzien van de overwonnen vijanden. Soms tegen de mening van andere Geallieerden in, hebben zij ruimte geboden aan economisch herstel en ontwikkeling en hebben zij de democratisering gestimuleerd. Dit beleid heeft ertoe mede bijgedragen dat de beide verslagen landen economische grootmachten zijn geworden, die de meeste van de geallieerde landen zijn voorbijgestreefd en nu zelfs de VS naar de kroon steken.

Alhoewel beide landen dus een democratische regeringsvorm kennen en – zeker Duitsland – meer open maatschappijen zijn geworden, is vooral in Nederland nog steeds enige argwaan blijven bestaan. Voor wat betreft Duitsland is hier bij ouderen mogelijk emotioneel een grond voor aan te geven, maar bij jongeren is

ervoor nauwelijks een reden te bedenken. In ieder geval lijkt het voor hen zinvol het recente advies van Bondskanselier Kohl – gedaan bij diens bezoek aan Nederland – op te volgen en meer belangstelling voor Duitsland en de Duitsers te tonen. Duitsland is niet zo ver weg en bezoeken geven de mogelijkheid dit land en zijn inwoners beter te leren kennen.

Voor wat betreft Japan lijkt genoemd argwaan daarentegen meer gerechtvaardigd. Zo heeft Japan nog nauwelijks schuld erkend voor het schandelijk gedrag tijdens de oorlog; een voorstel daartoe van de huidige coalitieregering is onlangs onder druk van het parlement zozeer verwaterd, dat ook in 1995 nauwelijks van een schuldbekentenis kan worden gesproken. Japan heeft slechts in beperkte mate smartegeld of schadevergoeding uitgekeerd aan de slachtoffers en hun nabestaanden. Bovendien rust in Japan zelf nog steeds een taboe op het oorlogsverleden. Een deel van de Japanse samenleving beschouwt zich nog steeds eerder slachtoffer, dan dader van het oorlogsgeweld. Hierdoor wordt binnenslands geen bijdrage geleverd aan een evenwichtige benadering en blijven de contacten met de buitenwereld belast met een onverwerkt verleden.

Eerder in dit editoriaal werd aangegeven, dat beide landen weer een grote (economische) macht bezitten, uit dien hoofde een belangrijke positie innemen en daardoor grote invloed uitoefenen in de wereld. Het is te hopen dat zij dit steeds op een zodanige wijze zullen doen, dat over hun handelen met waardering en respect kan worden gesproken. De wijze waarop de Angelsaksische landen met hun overwonnen vijanden zijn omgegaan, geeft aan hoe dit kan.

